

A. Pomoc dzieciom z Ukrainy w relacjach z ludźmi w nowym środowisku

Cel: Udzielenie wskazówek, jak pomóc dzieciom z Ukrainy w ich kontaktach z innymi dziećmi i osobami w nowym środowisku

Dzieci przyjeżdżające z Ukrainy nagle znalazły się w nieznanym otoczeniu, w miejscu, którego się nie spodziewały. Ich życie w miejscu, w którym się osiedliły, choćby tylko tymczasowo, wiąże się z kontaktami z dziećmi, nauczycielami i innymi osobami w nowym środowisku. Oznacza to rozwijanie pewnej świadomości i umiejętności językowych potrzebnych do komunikacji ustnej w nowym środowisku językowym.

Oto kilka rzeczy, które nauczyciele i wolontariusze mogą zrobić **na początku tego procesu**, aby pomóc dzieciom dostosować się do nowych interakcji społecznych:

- komunikuj się z nimi i poproś ich, aby porozumiewali się z tobą w języku, który znają choć trochę i który, ich zdaniem, możesz zrozumieć ty i inne osoby, z którymi rozmawiają
- naucz ich jednego lub dwóch podstawowych zwrotów powitania i proszenia o pomoc (np. „cześć”, „przepraszam”, „proszę”, „dziękuję” itp.)
- powiedz im, że jest w porządku, jeśli:
 - mówią, używając słów pochodzących z dwóch lub więcej różnych języków
 - używają środków komunikacji niewerbalnej, takich jak gesty i inne rodzaje mowy ciała, zdjęć na smartfonie itp., by wspomóc komunikację
 - używają aplikacji do automatycznego tłumaczenia do przekładu ważnych słów, jeśli mają smartfony
 - w razie potrzeby proszą o pomoc inne dzieci lub osoby dorosłe, które mogą pełnić rolę mediatora
 - wyjaśniają, jeśli czegoś nie rozumieją i proszą drugą osobę o powtórzenie tego, co powiedziała.

Ten podstawowy rodzaj komunikacji ustnej jest dość rutynowy i przewidywalny oraz wymaga jedynie ograniczonych zasobów językowych, z tego powodu jest bardzo przydatny do przywitań, prostych rozmów z innymi dziećmi w szkole lub w sąsiedztwie, zakupów lub zadawania podstawowych pytań. Trudności pojawiające się w tego rodzaju komunikacji mogą wynikać głównie z tego, że dziecko tak naprawdę nie zna właściwych słów lub wyrażań, czy też sposobu komunikowania się w nowym kraju. Mogą na przykład wystąpić problemy z wymawianiem słów lub nazw miejsc i nazwisk osób (które są często używane w nazwach ulic), problemy ze zrozumieniem znaków drogowych, informacji itd. Mogą one prowadzić do prostych nieporozumień językowych, ale nie międzyludzkich.

Po kilku tygodniach lub miesiącach dzieci będą prawdopodobnie posiadać wystarczające umiejętności językowe, by rozmawiać na bardziej osobiste i interesujące tematy, a to może skutkować innego rodzaju nieporozumieniami lub niezrozumieniem pomiędzy rozmawiającymi ze sobą osobami:

- Intencje dziecka mogą nie być w pełni zrozumiane
- Mimika lub gestykulacja może zostać błędnie zinterpretowana
- Dziecko może jeszcze
 - nie rozumieć „zasad” kontaktów w nowym środowisku, np. w jaki sposób należy się zwracać do innych osób, w jaki sposób komuś grzecznie przerwać itp.
 - nie rozumieć znaczenia pewnych utartych zwrotów używanych przez kogoś innego, na przykład w języku polskim „żartujesz?”, „to nie moja wina”, „mam dość” itd.

- nie wiedzieć, jak w grzeczny sposób poprosić, odmówić, zwrócić się o pomoc itp.

Dobrym sposobem na zaradzenie potencjalnym zakłóceniom w komunikacji z dziećmi przyjeżdżającymi z Ukrainy jest wyjaśnienie, że środowisko uczenia się jest bezpieczną przestrzenią, w której każdy może się swobodnie wyrażać. Oznacza to, że każdy powinien być otwarty i okazywać szacunek innym oraz mieć świadomość, że różnice, w tym różnice w umiejętności posługiwania się językiem, są normalne i można je przewyciężyć cierpliwością i pomocą.

B. Kilka uwag, o których należy pamiętać podczas pracy z dziećmi z Ukrainy

Cel: Udzielenie nauczycielom zaleceń w kwestiach związanych z informacjami na temat dzieci przybywających z Ukrainy i ich najpilniejszymi potrzebami

Wszyscy pracownicy szkoły, a zwłaszcza nauczyciele, powinni zwracać szczególną uwagę na delikatny stan emocjonalny dzieci przybywających z Ukrainy, stosując się do poniższych zaleceń.

- Przygotuj uczniów w swoich klasach na przyjazd dzieci z Ukrainy, przekazując informacje o nich i przeprowadzając klasową dyskusję na temat ich potrzeb
- Przywitaj nowo przybyłych i spróbuj ich uspokoić. Dąż do stworzenia atmosfery, w której dzieci z Ukrainy poczują się zdolne do wyrażania siebie i dzielenia się wszelkimi informacjami na swój temat, ale nie oczekuj, że wszystkie dzieci będą się zachowywać tak samo: niektóre dzieci mogą opowiadać o swoim życiu w Ukrainie lub ostatnich doświadczeniach, ale nie oznacza to, że wszystkie dzieci będą chciały robić to samo
- Ogólnie rzecz biorąc, szanuj prywatność dzieci, z którymi pracujesz i w zależności od ich wieku, przypominaj im o zasadach, takich jak tolerancja, równość i szacunek
- W klasie najlepiej nie zadawać osobistych pytań dotyczących sytuacji dzieci w Ukrainie lub czego doświadczyły podczas podróży w bezpieczne miejsce
- Ważne jest, aby unikać omawiania tematów, które mogą zasmucić te dzieci lub sprawić, że poczują się nieswojo. Jeśli uczniowie ze społeczności przyjmującej poruszają delikatne kwestie, mogą zdenerwować niektóre dzieci i spowodować, że wycofają się one z uczestnictwa w zajęciach edukacyjnych
- Dzieci mogą spontanicznie opowiadać o swoich traumatycznych przeżyciach. Jeśli tak, słuchaj z empatią i okaż, że po ludzku interesujesz się nimi. Jeśli czujesz, że niektóre z nich nadal odczuwają skutki tych doświadczeń, zwróć się o pomoc do psychologa lub pedagoga
- Dzieci, po przeżytej traumie mogą być zdezorientowane i poddenerwowane oraz mogą mieć problemy z koncentracją i pamięcią, dlatego mogą potrzebować zachęty do udziału w zajęciach edukacyjnych
- Zastanów się dokładnie nad następującymi trzema głównymi potrzebami i spróbuj określić, kto w szkole może pomóc:
 - potrzeba opieki zdrowotnej: dzieci mogą być wyczerpane i zestresowane po przybyciu. Mogą też być chore z powodu trudnych warunków podróży
 - ich potrzeby w zakresie dobrostanu: w zależności od miejsca zakwaterowania mogą nie mieć łatwego dostępu do dobrego jedzenia, odpowiedniego miejsca do spania i łazienki, czystych ubrań itd.
 - potrzeba zorientowania się w sytuacji i uzyskania informacji dotyczących ich dokładnej lokalizacji, układu szkoły, rozkładu zajęć itd.
- Omów te i podobne trudności z innymi członkami personelu szkoły, takimi jak personel medyczny, pedagodzy i pracownicy socjalni oraz osoby odpowiedzialne za procedury administracyjne

- Radzenie sobie z dziećmi po traumatycznych przeżyciach może samo w sobie być traumatyczne, dlatego nigdy nie próbuj zajmować się poważnymi przypadkami sam/sama: zwróć się o pomoc do innych członków personelu i omów swoje doświadczenia z ekspertem.

C. Co obejmuje zapewnienie wsparcia językowego dla dzieci przyjeżdżających z Ukrainy?

Cel: Pobudzić do refleksji nad potrzebą wsparcia językowego dzieci przyjeżdżających z Ukrainy i nad tym, jak najlepiej je zapewnić

Możliwe, że nauka nowego języka nie jest najpilniejszym problemem ani celem dla dzieci przyjeżdżających z Ukrainy (lub ich rodziców). Prawdopodobnie inne sprawy będą dla nich pilniejsze i ważniejsze. Jednak dzieci przyjeżdżające z Ukrainy potrzebują elementarnej znajomości języka kraju, w którym się znalazły. Regularne kursy językowe z przeszkolonymi nauczycielami mogą nie być dostępne, ale wsparcie mogą zapewnić nauczyciele dowolnego przedmiotu i wolontariusze.

Należy pamiętać, że dzieci znajdujące się w jednej grupie mają prawdopodobnie różne doświadczenia, zróżnicowany poziom edukacji, pochodzenie społeczne i znajomość języków oraz że różne czynniki mogą wpływać na ich obecność, punktualność, zdolność koncentracji, uczenia się i zapamiętywania.

Poniżej znajduje się kilka zaleceń w tym zakresie.

- *Dowiedz się, jakie umiejętności językowe dzieci już posiadają.* Należy docenić ich pierwszy język (języki) i jeśli to konieczne, można zachęcać je do wzajemnego wsparcia językowego, na przykład w czytaniu i pisaniu.
- *Dowiedz się, czy istnieje jeden lub więcej wspólnych języków, które można wykorzystać do porozumiewania się z nimi.* Wspólnym językiem może być zarówno język kraju gospodarza, jak i inne powszechnie używane języki. Jednak każdy wspólny język powinien być używany z wyczuciem: na przykład niektóre dzieci mogą nie chcieć używać rosyjskiego, nawet jeśli go rozumieją. W razie potrzeby niektóre dzieci mogą zostać poproszone o pełnienie roli nieformalnych tłumaczy, również nauczyciel lub rodzice z Ukrainy mogą być chętni do pomocy.
- *Skoncentruj się na działaniach nieformalnych.* Mogą pomóc przywrócić pewność siebie dzieci, a także pomóc w zajęciu czasu.
- *Skoncentruj się na interakcji społecznej.* Dzieci przyjeżdżające z Ukrainy mogą łatwiej przystosować się do życia w kraju przyjmującym, jeśli zajęcia edukacyjne zapewnią możliwość kontaktu społecznego, w szczególności interakcji słownej z dziećmi i dorosłymi ze społeczności przyjmującej.
- *Jeśli to możliwe, zorganizuj zajęcia poza środowiskiem nauki.* Sport, gry, imprezy towarzyskie itp. to okazja do spotkania dzieci w tym samym wieku, nawiązania przyjaźni i zmniejszenia poczucia samotności. Działania angażujące osoby z lokalnej społeczności i członków lokalnych grup wolontariackich mogą również stanowić okazję do przyjemnych interakcji społecznych.
- *Pozwól im mówić jak najwięcej.* Dzieci uczące się języka potrzebują jak najczęstszych możliwości samodzielnego posługiwania się językiem. Dlatego, w zależności od sytuacji i twoich celów, musisz znaleźć odpowiednią równowagę pomiędzy twoim mówieniem a dawaniem dzieciom okazji do mówienia.
- *Unikaj nacisku.* Dzieci przyjeżdżające z Ukrainy doświadczyły stresu podczas swoich podróży i nadal znajdują się pod presją ze względu na obecną sytuację. Wiele osób uczących się języka przechodzi przez tak zwaną „fazę ciszy”, a niektóre dzieci mogą nic nie mówić tygodniami. Wywieranie na nich presji, aby mówiły, może prowadzić do utraty motywacji. Ważne jest, aby dzieci nie myślały, że nauka nowego języka jest dodatkowym wyzwaniem związanym ze sprawdzianami. Wykorzystaj swoje działania wspierające, jako zaproszenie do wejścia w świat nowego języka i cieszenia się nim.

- *Pozwól dzieciom pomagać sobie nawzajem.* Ich własne języki są „wyspami bezpieczeństwa” w kraju, którego języka nie rozumieją i mogą być bardzo pomocne w nauce. Pierwszy język może być pomocny w nauce nowego języka. Może to być dla ciebie trudne, ponieważ możesz poczuć, że nie panujesz nad sytuacją, ale bądź cierpliwy i daj uczestnikom czas na zastanowienie się i przedyskutowanie spraw. Wykaż także zainteresowanie ich językami, na przykład pytając ich o to, jak brzmią w ich języku słowa lub wyrażenia, które znaczą to samo, co te w nowym języku.
- *Ogranicz przerywanie i poprawianie.* Dzieci mogą oczekiwać, że będziesz im przerywać i poprawiać ich błędy, ponieważ jesteś postrzegany jako „ekspert”. W niektórych przypadkach dzięki poprawnej wymowie można uniknąć nieporozumień i umożliwić innym zrozumienie tego, co mówią. Jednak częste poprawianie może spowodować, że dzieci stracą pewność siebie i będą milczeć, aby uniknąć popełniania błędów. Ważne jest, aby wzmocnić ich pewność siebie, pokazując im, że potrafią skutecznie komunikować się w nowym języku, nawet jeśli popełniają błędy.

Jeśli nigdy wcześniej nie pomagałeś ludziom w nauce języka obcego – na przykład jeśli jesteś nauczycielem innego przedmiotu lub wolontariuszem – ważne jest, aby zastanowić się, jak najlepiej to zrobić. Oto kilka punktów wartych zapamiętania:

- Nie musisz realizować określonego programu kursu ani dążyć do określonego poziomu kompetencji: skoncentruj się na najważniejszych potrzebach językowych dzieci.
- Nie musisz uczyć gramatyki, ponieważ celem nie jest prawidłowe nauczenie się nowego języka na egzamin. Celem jest pomoc w dostosowaniu się dzieci do nowej sytuacji.
- Oznacza to pomaganie im w nauce języka wystarczającego do komunikowania się i wyrażania swoich potrzeb. W pilnej sytuacji przydatne wyrażenia i słownictwo są ważniejsze niż gramatyka.
- Nawet jeśli nie masz doświadczenia w pomaganiu ludziom w kwestiach językowych, możesz wyjaśnić różne rzeczy i udzielić przydatnych informacji. Wiesz, jak funkcjonują sprawy w Twoim kraju i jakie wyrażenia i pytania są przydatne w codziennych sytuacjach: np. *Jak to się nazywa? Gdzie mogę znaleźć...? Nie rozumiem itp.*
- Używając swojego języka i/lub języka, który znasz ty i dziecko, możesz przedstawić, w jaki sposób rzeczy działają. Nauka słownictwa, posługiwanie się prawdziwymi przedmiotami lub, jeśli to możliwe, wspólne odwiedzanie różnych miejsc – spacer po mieście, projekty rękodzielnicze, muzyka, sport itd. – to cenne sposoby udzielania wsparcia językowego uchodźcom w każdym wieku, zwłaszcza dzieciom.
- Możesz być „partnerem komunikacyjnym”, który ma czas i cierpliwość oraz chęć wysłuchania i porozmawiania z nimi indywidualnie.
- Możesz dawać przykład, pokazując przydatne słowa i wyrażenia, gdy dzieci muszą je powtórzyć i przećwiczyć.
- Możesz pochwalić i zachęcić, gdy mają trudności językowe lub inne trudności.
- Mów wyraźnie i powoli oraz używaj przerw między zdaniami.
- Używaj mowy ciała, takiej jak gesty, aby ułatwić komunikację, ale unikaj mówienia zbyt głośno, ponieważ może to być onieśmielające dla niektórych dzieci. Nie zawsze jest możliwe szybkie i łatwe nawiązanie relacji, dopóki dzieci nie poczują spokoju i wsparcia.
- W razie potrzeby powtarzaj lub przekazuj innymi słowami to, co mówisz, zwłaszcza pytania.
- Unikaj dygresji lub nagłych zmian tematu.
- Używaj obrazów, przedmiotów itp. podczas zajęć językowych i włączaj w nie gry, ruch, śpiew i zabawę.

D.Radzenie sobie podczas pierwszych spotkań z dziećmi przyjeżdżającymi z Ukrainy

Cel: Udzielenie wskazówek dotyczących interakcji z dziećmi przyjeżdżającymi z Ukrainy podczas pierwszych spotkań z nimi

Przed zaplanowaniem wsparcia językowego ważne jest przeprowadzenie nieformalnej rozmowy z dziećmi, na przykład w parach lub małych grupach. Oto kilka ogólnych wskazówek.

- Rozmawiaj z dziećmi w przyjazny i wspierający sposób: poznanie ich umiejętności językowych i umiejętności czytania i pisanie nie może wydawać się egzaminem lub testem.
- Jeśli potrafisz używać języka, który dzieci rozumieją chociaż trochę, zacznij od prostej rozmowy na temat ich zainteresowań, ulubionego sportu lub zajęć, społeczności w której mieszkają itp.
- Należy pamiętać, że niektóre z tych dzieci:
 - mogą być w stanie porozumiewać się w innych językach i rozumieć słowa w innym języku słowiańskim
 - mogą być w stanie mówić w języku, którym posługują się ich rodzice
 - mogli dobrze sobie radzić w szkole w Ukrainie i mogą tęsknić za szkołą i przyjaciółmi
 - mogą mieć dobrze rozwiniętą umiejętność czytania i pisanie w swoim własnym języku, ale alfabet łaciński może być dla nich nowością.
- Szanuj prywatność dzieci, nie zadając szczegółowych pytań o ich rodzinę, dom w Ukrainie, podróż do kraju przyjmującego itd.
- Jeśli mówisz w tym samym języku, co dziecko lub jeśli posługujesz się językiem, który jest podobny do ukraińskiego, użyj tego języka, aby ułatwić komunikację. Możesz na przykład we wspólnym lub pokrewnym języku wyjaśnić, co robisz i dlaczego.
- Jeśli nie znacie wspólnego języka i nie posługujesz się żadnym pokrewnym językiem, a dziecko jest początkujące w języku docelowym, postaraj się, aby wszystkie zdania były jak najkrótsze i najprostsze. Używaj prostych gestów i w razie potrzeby powtórz lub przeformułuj to, co mówisz. Warto mieć przy sobie kogoś, kto mówi po ukraińsku.

Cześć! Jestem _____ . Jestem nauczycielem/wolontariuszem. Chcę ci pomóc w nauce (język docelowy).

Zacznij od kilku bardzo prostych pytań, aż dowiesz się, ile dziecko-uchodźca może zrozumieć i powiedzieć. Zadawaj tylko jedno pytanie na raz. Możesz użyć swojego przykładu:

Mam na imię _____ . A ty? Jak masz na imię?

Ile masz lat?

Pochodzę z _____ . A ty skąd pochodzisz?

Mówię _____ i trochę _____ . A jakie ty znasz języki?

Które przedmioty szkolne lubisz? Z których jesteś dobry?

Co lubisz robić w wolnym czasie?

Co chcesz robić, kiedy skończysz szkołę?

- Jeśli nadal nie masz pewności co do umiejętności mówienia i słuchania dziecka w języku docelowym, możesz skorzystać z prostych rysunków lub zdjęć z życia codziennego. Możesz znaleźć zdjęcia w książkach dla dzieci, czasopismach itp. Bądź wrażliwy na uczucia dzieci i starannie dobieraj zdjęcia. Używaj tylko tych obrazów z Internetu (zdjęć itp.), które można bezpłatnie pobrać i udostępnić.
- Dla początkujących używaj prawdziwych obiektów lub zdjęć tylko jednego przedmiotu, aby znaczenie było jasne. Zadawaj pytania otwarte, by zachęcić do rozmowy.

Po tej nieformalnej rozmowie ważne będzie, aby dowiedzieć się więcej o „profilu językowym” dzieci-uchodźców, z którymi będziesz pracować (patrz „Poznawanie profili językowych”).

E. Poznawanie profili językowych dzieci przyjeżdżających z Ukrainy

Cel: Zasugerować, jak zebrać informacje o kompetencjach językowych dzieci przyjeżdżających z Ukrainy w znanych im językach oraz o ich zainteresowaniach i priorytetach

Nauczyciele i wolontariusze oferujący wsparcie językowe dzieciom z Ukrainy powinni przed spotkaniem z nimi w celu omówienia ich potrzeb językowych postarać się zebrać wszelkie zdobyte wcześniej informacje na ich temat (np. o wcześniejszej edukacji, zdrowiu i innych specjalnych potrzebach itp.).

Na następnej stronie znajdziesz krótki kwestionariusz do wykorzystania w rozmowie z dziećmi, które niedawno przybyły z Ukrainy. Pomoże ci on zebrać informacje o „profilu językowym” każdego dziecka. Profil językowy to opis kompetencji językowych oraz umiejętności czytania i pisanie. Obejmuje poziom kompetencji w językach, które znają dzieci oraz umiejętność posługiwania się tymi językami w różnych sytuacjach komunikacyjnych itp.

- Zadaj każdemu dziecku proste pytania, takie jak te w formularzu na stronie 2 i rób notatki w tym samym formularzu. Dodaj wszelkie inne informacje, które posiadasz na ich temat.
- Przed zadawaniem pytań wyjaśnij, dlaczego to robisz, np. *„To nie jest egzamin. To tylko nieformalna rozmowa. Potrzebujemy tych informacji, aby móc organizować nasze zajęcia językowe”*.
- Jeśli dzieci przyjeżdżające z Ukrainy znają trochę język kraju przyjmującego, mów wyraźnie i powoli.
- Jeśli nie mówią językiem kraju przyjmującego lub nie są na to gotowe, spróbuj użyć innego języka spokrewnionego z ukraińskim, takiego jak białoruski, słowacki, czeski itp. lub języka, którego mogli się nauczyć w szkole, np. angielskiego.
- Nie zmuszaj ich do udzielenia odpowiedzi na wszystkie pytania: w zależności od okoliczności niektóre pytania mogą być zbyt delikatne dla danej osoby.
- Pamiętaj, że to, co mówią o swoich kompetencjach językowych, opiera się na ich własnych opiniach, więc może różnić się od Twoich obserwacji.
- Jeśli możesz, podziel się zebranymi informacjami z innymi osobami, które mają z nimi kontakt.

Profil językowy

Rozmawiając z każdym dzieckiem, korzystaj z pytań sugerowanych w formularzu lub podobnych, a następnie sporządź krótkie notatki.

„Jak masz na imię? Jak masz na nazwisko?”	Imię:	Nazwisko:	„Ile masz lat?”	Wiek
„Powiedz mi, czym się interesujesz.”				
(Zapytaj dziecko, czy potrafi przeczytać krótkie zdanie np. po angielsku lub w języku kraju przyjmującego – aby dowiedzieć się, czy umie czytać alfabet łaciński)	Tak, ona/on potrafi przeczytać alfabet łaciński		Nie	

(Spróbuj ocenić kompetencje dziecka w języku kraju przyjmującego na podstawie poprzednich odpowiedzi i zadając inne proste pytania)			
Umiejętność mówienia i rozumienia języka kraju przyjmującego	Początkujący	Podstawowy	Powyżej podstawowego

Pierwszy/preferowany język „W jakim języku/jakich językach mówisz w domu?”	
Inne języki: „Czy znasz jakieś inne języki, nawet kilka słów? Jak dużo możesz powiedzieć, zrozumieć, przeczytać itd. w języku X, języku Y itd.?”	

JAKIE INNE JĘZYKI?	 Mówienie	 Rozumienie języka mówionego	 Rozumienie języka pisanego	 Pisanie

F. Skłonienie dzieci przyjeżdżających z Ukrainy do mówienia o sobie

Cel: Zasugerować sposoby na umożliwienie dzieciom przyjeżdżającym z Ukrainy opowiedzenia o sobie i swoich doświadczeniach

Bardzo ważne jest, aby dzieci, które przybyły z Ukrainy, mogły powiedzieć, kim są i porozmawiać o tym, co ostatnio przeszły, jeśli są na to gotowe. Ponadto dzieci ze społeczności kraju goszczącego można poprosić o przedstawienie się i opowiedzenie o sobie.

1. Możesz zaprosić dzieci, które niedawno przyjechały z Ukrainy, aby zrobiły to w swoim własnym języku po sesji przygotowawczej z Tobą. Wcześniej możesz przygotować kilka towarzyszących slajdów w programie PowerPoint, na których to, co dzieci chcą powiedzieć we własnym języku, zostanie przetłumaczone na język społeczności goszczącej. Jeśli to możliwe, można do tego użyć automatycznego tłumaczenia.

Możesz także pomóc dzieciom znaleźć odpowiednie zdjęcia, obrazki i inne rodzaje dokumentów, aby zilustrować ich krótkie prezentacje.

Krótkie opowiadania dzieci mogą dotyczyć ich rodziny, szkoły i przyjaciół w Ukrainie, miasta lub wioski, w której mieszkają oraz ich podróży z Ukrainy do nowego kraju itp. Po każdej prezentacji można przeprowadzić dyskusję klasową. Tę formułę można powtórzyć z innymi dziećmi. Ważne jest jednak, aby nie wywierać presji na dzieciach, aby uczestniczyły w takiej rozmowie, jeśli nie chcą.

2. Tego rodzaju zajęcia można również wykorzystać, aby pomóc dzieciom w nauce przydatnych wyrażen w języku kraju przyjmującego, za pomocą tabeli takiej jak poniższa.

1.1 Przedstawianie się

Dzieci muszą być w stanie podać swoje imiona i nazwiska oraz mieć świadomość, że mogą one powodować pewne reakcje lub być niewłaściwie wymawiane.

		WYRAŻENIA	UKRAIŃSKI
1.1.1	Mówienie, kim jesteś. Przedstawianie się. <i>Uwzględnij strukturę imion i nazwisk (tutaj używana jest struktura polska imion i nazwisk).</i>	<i>Jestem imię. Imię, nazwisko. Nazywam się imię, nazwisko. Jestem imię, nazwisko.</i>	
1.1.2	Pisownia, wymawianie (Możliwość nauczenia się, jak przeliterować imię i nazwisko).	Pisownia. <i>... pisze się ...</i>	
1.1.3	Korygowanie czyjejs wymowy (gdy imię, nazwisko zostało nieprawidłowo wymówione).	<i>..., nie,, przepraszam, ...</i>	

1.2 Mówienie o sobie

Uchodźcy potrzebują wyjaśnić, kim są, co robili, zanim opuścili swój kraj; muszą być w stanie opowiedzieć swoją historię w prosty sposób.

		WYRAŻENIA	UKRAIŃSKI
1.2.1	Opisywanie. <i>Wymaga głównie słownictwa.</i>	Wyrażenie czasownikowe. Czasownik <i>być</i> + [przymiotnik].	
1.2.2	Opowiadanie historii. <i>Wymaga głównie słownictwa. Na tym poziomie użycie podstawowych form czasowników w stwierdzeniach takich jak „Mnie iść przez Grecję” jest dopuszczalne.</i>	[Czasowniki (czas przeszły)] + <i>i, i następnie, potem.</i>	

1.3 Wyrażanie emocji i uczuć

Ze względu na trudności, z jakimi borykają się uchodźcy, osobiste uczucia, które chcą wyrazić, zwłaszcza mówiąc o sobie, swoich bliskich, swoim kraju itp., są bardziej przewidywalne niż zwykle.

		WYRAŻENIA	UKRAIŃSKI
1.3.1	Wyrażanie przyjemności, radości.	<i>To wspaniale! /fantastycznie! Cudownie!</i>	
1.3.2	Wyrażanie smutku.	<i>Jestem smutny/a / nieszczęśliwy/a. Sprawy nie układają się dla mnie dobrze.</i>	
1.3.3	Wyrażanie nadziei.	<i>Mam nadzieję (że) ...</i>	
1.3.4	Wyrażanie rozczarowania.	<i>Jaka szkoda!</i>	
1.3.5	Wyrażanie strachu, niepokoju.	<i>Boję się. Martwi mnie + [rzeczownik].</i>	
1.3.6	Wyrażanie ulgi.	<i>Uff! Już mi lepiej!</i>	
1.3.7	Wyrażanie fizycznego bólu.	<i>Au! Boli mnie [część ciała].</i>	
1.3.8	Mówienie komuś, że coś się lubi.	<i>Ach! Och! Cudownie! Wspaniale! Fantastycznie! Dobrze! Lubię + [rzeczownik/czasownik]. Co za wspaniałe + [rzeczownik]!</i>	
1.3.9	Mówienie, że czegoś lub kogoś się nie lubi.	<i>Nienawidzę + [rzeczownik/czasownik]. Nie lubię + [rzeczownik/czasownik]. To nie jest+ [przymiotnik].</i>	

1.3.10	Wyrażanie satysfakcji. Wyrażanie niezadowolenia, narzekanie.	<i>Super!</i> <i>Wspaniale!</i> <i>Jestem bardzo zadowolony/a!</i> <i>Nie lubię + [rzeczownik].</i>	
1.3.11	Wyrażanie zaskoczenia.	<i>Ach? Och!</i> <i>Co?</i> <i>Naprawdę?</i> <i>Nie!</i>	
1.3.12	Wyrażanie braku zaskoczenia.	<i>(Tak) wiem.</i>	
1.3.13	Wyrażanie podziękowania, wdzięczności.	<i>Dziękuję (bardzo) za +</i> <i>[rzeczownik].</i> <i>Miło z twojej strony, że +</i> <i>[czasownik].</i>	

1.4 Dzielenie się emocjami

Uchodźcy muszą posiadać umiejętności językowe, aby dzielić się emocjami podczas codziennych kontaktów społecznych, ale także by mówić o sobie i rozmawiać z innymi uchodźcami/migrantami.

		WYRAŻENIA	UKRAIŃSKI
1.4.1	Pytanie o uczucia.	<i>Dobrze się czujesz?</i> <i>Co się dzieje?</i>	
1.4.2	Pytanie o zadowolenie, brak zadowolenia.	<i>W czym problem?</i> <i>Czy wszystko OK/w porządku?</i>	
1.4.3	Pocieszanie, zachęcanie, kojenie.	<i>Wszystko będzie dobrze!</i>	
1.4.4	Wyrażanie współczucia.	<i>Rozumiem.</i> <i>Biedactwo!</i>	
1.4.5	Zapewnianie.	<i>To nic.</i> <i>Nie ma się czym martwić.</i>	

G. Pomoc dzieciom przybywającym z Ukrainy w przystosowaniu się do nowej sytuacji

Cel: Zasugerować sposoby pomocy dzieciom przybywającym z Ukrainy w zrozumieniu ich pierwszych reakcji na nowe okoliczności i otoczenie oraz w ich zmianie

To normalne, że dzieci, które nagle przyjeżdżają do nowego kraju z Ukrainy, odczuwają różnego rodzaju niepokój i obawę przed nieznanym otoczeniem. Z edukacyjnego punktu widzenia tym „szokiem kulturowym” powinna się zająć szkoła i inne instytucje lub osoby zaangażowane w opiekę nad dziećmi.

Integralną częścią edukacji międzykulturowej powinno być radzenie sobie z nieoczekiwanymi reakcjami i ciekawością, których mogą doświadczyć w obliczu nowych i odmiennych okoliczności. Doświadczenie przez dzieci „wstrząsu” może być reakcją na nowe odkrycia dotyczące społeczności przyjmującej i warunków jej życia. Mogą to być:

- odmienna kultura edukacyjna: sposób organizacji czasu w szkole, układ pomieszczeń szkolnych, zachowanie nauczycieli, treść lekcji, stosowane metody oceniania, gry i zabawy na placu zabaw, zasady ubioru w szkole itp.
- wyżywienie, organizacja i pory posiłków itp.
- ubrania, jakie ludzie noszą
- ulubione rodzaje gier lub rozrywek
- media, np. lokalna lub krajowa telewizja
- organizacja czasu wolnego, w tym świąt
- itd.

Pewne ogólne wskazówki

Reakcje dzieci na tego rodzaju odkrycia są zwykle natychmiastowe i spontaniczne. Często przybierają formę osądu typu „to dobrze” lub porównania („jest lepiej niż tam, gdzie mieszkam”). Aby te odkrycia nie były odrzucane jako „obce” lub bezkrytycznie przyjmowane, należy traktować je, jako integralną część edukacji, z odniesieniem do przedmiotów szkolnych. Najlepiej zrobić to w języku, który dzieci dobrze znają. Oto kilka sugestii, jak to zrobić:

- Zidentyfikuj reakcje dzieci na nowe okoliczności i/lub przeznaczone trochę czasu lekcyjnego, aby umożliwić im opowiedzenie o swoich uczuciach.
- Spróbuj nakłonić je do wyrażenia swoich poglądów werbalnie w ich własnym języku (choć mogą wystąpić problemy z ich zrozumieniem) lub w języku społeczności przyjmującej, chociaż ich znajomość języka może być zbyt ograniczona.
- Zbierz rzetelne informacje na dany temat lub poproś uczniów o podstawowe zbadanie tego tematu.
- Uważaj, aby zbyt nie uogólniać, nie mówić o „cechach narodowych” lub pomijać różnorodność istniejącą w społeczności przyjmującej.

- Unikaj bezpośrednich porównań między cechami społeczności przyjmującej a cechami kraju pochodzenia, ponieważ mogą one wprowadzać w błąd. Wprowadź co najmniej jeden inny punkt porównawczy.
- Zorganizuj dyskusję w klasie, aby wysunąć na pierwszy plan różne punkty widzenia uczniów.
- Prowadząc dyskusję, unikaj prób zmiany reakcji uczniów; zamiast tego spróbuj uświadomić uczniom złożoność omawianych zjawisk i dlaczego w związku z tym potrzebne są bardziej przemyślane reakcje.
- Podaj przykłady, w jaki sposób takie reakcje mogą wpływać na harmonię życia demokratycznego, w tym w klasie lub szkole.

H. Pomoc dzieciom przybywającym z Ukrainy w przyzwyczajeniu się do języka, w którym nauczane są przedmioty szkolne

Cel: Udzielenie wskazówek nauczycielom pomagających dzieciom z Ukrainy przyzwycząić się do języka używanego w nauczaniu przedmiotów szkolnych

Dzieci-uchodźcy rozpoczynające naukę w systemie szkolnym w kraju przyjmującym będą się uczyć przedmiotów szkolnych w języku używanym w danej szkole. Język ten jest mniej więcej identyczny z językiem używanym w komunikacji społecznej, ma jednak specyficzne cechy, które służą do przekazywania wiedzy i rozwijania kompetencji związanych z różnymi przedmiotami. Cechy te nie są często spotykane w codziennej komunikacji, dlatego ważne jest, aby były one w pełni rozumiane i używane przez wszystkich uczniów, także tych będących uchodźcami.

Oto kilka punktów, o których należy pamiętać podczas nauczania przedmiotów takich jak matematyka, nauki ścisłe, historia, sztuka itd.:

- Miej świadomość, że trudności uczniów w nauce mogą mieć związek raczej z językiem, a nie z ich możliwościami poznawczymi.
- Warto zapoznać się z nauczaniem przedmiotami i sposobami ich nauczania w Ukrainie; można to zrobić, na przykład, przeglądając podręczniki, które uczniowie mogli ze sobą przywieźć.
- Nie ograniczaj nauki do słownictwa, które jest charakterystyczne dla danego przedmiotu (np. kąt, komórka, żarówka itp.): skorzystaj z okazji, aby wyjść poza te specjalistyczne terminy.
- Wyraźnie prezentuj i wyjaśniaj wiedzę faktograficzną i instrukcje dotyczące zadań itp. na przykład za pomocą slajdów w programie PowerPoint lub podobnej pomocy, w miarę możliwości używając zarówno języka ukraińskiego, jak i języka kraju goszczącego.
- Często wykorzystuj zdjęcia, diagramy, grafiki, mapy, znaki, symbole, ikony, rzeczywiste przedmioty itp., jako pomoc uczniom w zrozumieniu wyjaśnień.
- Wykorzystuj podobieństwa między niektórymi abstrakcyjnymi terminami, w szczególności słowami pochodzenia greckiego lub łacińskiego.
- Zorganizuj praktyczne zajęcia w klasie w parach lub grupach, w których jeden członek grupy może być długoterminowym „towarzyszem językowym” dla niedawno przybyłego ucznia-uchodźcy.
- Znajdź skuteczny sposób na umożliwienie uchodźcom korzystania z odpowiednich podręczników, na przykład przy wsparciu rodziców lub innych członków rodziny.
- Daj uczniom-uchodźcom możliwość opisywania rzeczy, opowiadania o doświadczeniach, pokazywania rzeczy itp.
- Oprócz robienia osobistych notatek, ogranicz konieczność pisania przez uczniów-uchodźców.

Konkretne kroki, które można podjąć w celu uproszczenia ustnych wyjaśnień i ułatwienia ich zrozumienia przez dzieci-uchodźców, są następujące:

- Upewnij się, że uczniowie rozumieją, jaki temat, proces, zjawisko itp. jest wyjaśniany lub omawiany.

- Mów powoli i wyraźnie oraz stosuj przerwy między każdym zdaniem, pytaniem, odpowiedzią i zmianą tematu.
- W razie potrzeby powtarzaj lub przeformułuj to, co mówisz, zwłaszcza pytania i często używane kluczowe terminy, popularne wyrażenia i nowe słownictwo.
- Używaj gestów i innych rodzajów mowy ciała, takich jak mimika i ruch, aby pomóc przekazać znaczenie.
- Dołącz do swoich wyjaśnień konkretne przykłady, zwłaszcza przykłady związane z codziennym życiem i doświadczeniem uczniów.
- Unikaj dygresji lub nagłych zmian tematu.
- Ogranicz potrzebę wyciągania wniosków lub dedukcji ze strony uczniów i używaj pytań typu „kto może mi powiedzieć, dlaczego/co...?” lub „dlaczego myślisz, że... się wydarzyło/zdarzyło się?” itd.
- Używaj prostych, krótkich zdań i pytań oraz powszechnych łączników, takich jak „wtedy”, „potem”, „więc”, „bo” itp.
- Unikaj nadmiernego używania strony biernej: mów na przykład „podgrzaliśmy płyn do 100 stopni”, gdyż to może być łatwiejsze do zrozumienia niż „płyn został podgrzany do 100 stopni”.
- Używając zaimków takich jak „to”, „oni”, „my”, „ona”, upewnij się, że uczniowie rozumieją, do kogo lub czego się one odnoszą.

Tego rodzaju podejście do nauczania i uczenia się musi być stałe i długoterminowe.

Nauczyciele różnych przedmiotów szkolnych powinni również zachęcać do zajęć i korzystać z zasobów, które pomagają w nauce, ale nie dotyczą konkretnie języka, takich jak śpiew, rysowanie, zajęcia fizyczne, gry wideo, Internet, telefony komórkowe, aplikacje itp.

I. Planowanie wsparcia językowego w społeczności

Cel: Udzielenie wskazówek dotyczących organizowania działań, które umożliwiają dzieciom-uchodźcom przybywającym z Ukrainy poznawanie społeczności.

Najlepiej, jeśli niedawno przybyłe dzieci-uchodźcy z Ukrainy mogą chodzić na wycieczki wraz z miejscowymi dziećmi z tej samej szkoły. W obu przypadkach dzieci będą potrzebowały zgody władz szkolnych i/lub ich rodziców, aby wyjść na zewnątrz. Należy to sprawdzić przed zaplanowaniem jakichkolwiek działań.

Decydowanie dokąd pójść

Przejrzyj mapy, lokalne gazety i strony internetowe oraz (jeśli to możliwe) z pomocą miejscowych dzieci, zrób listę miejsc, które byłyby interesujące i przydatne dla dzieci-uchodźców, np.:

plac zabaw

centrum handlowe

targ

park

Możesz wraz z miejscowymi dziećmi i dziećmi-uchodźcami zaplanować spacer lub poszukać informacji w Internecie, na lokalnych plakatach itp. na temat bezpłatnych wydarzeń w okolicy i sporządzić listę zawierającą godziny i miejsca. Na przykład:

wydarzenia sportowe

kiermasze

warsztaty rękodzielnicze

wydarzenia muzyczne

Organizacja wycieczki

Przedyskutuj ze swoją grupą pytania takie jak poniższe. Jeśli to możliwe, miejscowe dzieci i dzieci-uchodźcy mogą rozmawiać w parach lub w małych grupach.

Dokąd idziemy?

Gdzie się spotkamy?

O której się spotkamy?

Jak tam dotrzemy?

pieszo

autobusem, tramwajem, metrem

Przydatny język do planowania podróży: jeśli to możliwe, miejscowe dzieci mogą „nauczyć” partnerów-uchodźców wyrażen takich jak poniższe (i zapytać ich, jak powiedzieć to samo po ukraińsku):

- *Chodźmy do... Chcesz iść do...?*
- *Dobry pomysł! / Zróbmy to!*
- *Gdzie to jest? Jak daleko to jest? To około jednego kilometra*
- *Chodźmy pieszo/jedźmy autobusem/... Idziemy na nogach...?*
- *Spotkajmy się... [miejsce] o [czas]*
- *Wezmę butelkę wody/mapę/parasol...*

Inne przygotowania językowe: na przykład przydatne zwroty.

- *Jak to się nazywa?*
- *Czy mogę prosić pół kilo...?*
- *Ile to kosztuje?*
- *Czy jest... / Gdzie mogę dostać...?*
- *Czy mogę zrobić zdjęcie?*
- *Tak, poproszę / Nie, dziękuję.*
- *Ceny, tanio, drogo*
- *Czy chcesz spróbować?*

Po wycieczce: mówienie lub pisanie o przeżyciu.

Dzieci mogłyby:

- napisać wiadomość tekstową/sms (lub podobną) o wycieczce w języku ukraińskim lub innym, wymieniać się zdjęciami lub innymi zebranymi przedmiotami i/lub
- pracować z nauczycielem/wolontariuszem nad punktami językowymi, takimi jak:
 - *Nowe usłyszane słowa:*
 - *Rzeczy, które powiedziałeś/łaś/chciałeś/łaś powiedzieć:*
 - *Opisz miejsce: co było nowe/inne? Co było znajome? (pomocne mogą być obrazki lub przedmioty)*
 - *Chcesz tam znowu pójść? Dlaczego? Dlaczego nie?*

Wycieczki i zajęcia w społeczności mogą być również głównym tematem zajęć lub aktywności językowych (<https://www.coe.int/en/web/language-support-for-adult-refugees/scenarios-for-language-support>).